

ISSN: 2146-1961

Altunay, F. & Kurdal, C. (2024). Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve üstbilişsel farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(58), 1619-1644.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4531>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma makalesi

ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ VE ÜSTBİLİŞSEL FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Furkan ALTUNAY

Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt, Türkiye, furkanaltunay@bayburt.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8457-835X

Cem KURDAL

Arş. Gör., Bayburt Üniversitesi, Bayburt, Türkiye, cemkurdal@bayburt.edu.tr
ORCID: 0009-0008-0880-4093

Gönderim tarihi: 12.08.2024

Kabul tarihi: 15.11.2024

Yayın tarihi: 01.12.2024

Öz

Finansal okuryazarlık son yirmi yılda önemi hızla artan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim yolu ile kazanımı sağlanabilen bir beceri olan finansal okuryazarlık, MEB ve YÖK müfredatlarında da yer almaktadır. Aynı şekilde üstbilişsel farkındalık kavramı da bireylerin kendi düşünme süreçleri üzerine düşünebilme becerisi olarak karşımıza çıkan bir diğer önemli kavramdır. Bu iki kavramın bireylerin günlük yaşamlarını etkileyen önemli kavramlar olması, finansal okuryazarlık ve üstbiliş arasındaki ilişkinin de incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilere pek çok beceri, değer ve donanım kazandırmakla sorumlu olması durumu, temelde öğretmenlerimizin çeşitli yeterliklere sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile üstbilişsel farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın değişkenleri cinsiyet, yaş, kredi kartı kullanma durumu ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz olarak belirlenmiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel araştırma modeli kullanılmıştır. Örneklem grubunu ise 2023-2024 eğitim- öğretim yılında Türkiye'nin Kuzeydoğusunda yer alan bir ilde resmi ortaokullarda görev alan 394 ortaokul öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri SPSS 27.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin, üstbilişsel farkındalıklarına göre daha düşük seviyede olduğu, ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, yaş, kredi kartı kullanma ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının cinsiyet, yaş ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı, kredi kartı kullanma değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Son olarak ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları arasında pozitif yönde, anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal okuryazarlık, üstbilişsel farkındalık, öğretmenler.

Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, Furkan ALTUNAY, Bayburt Üniversitesi, furkanaltunay@bayburt.edu.tr

Etik Kurul Onayı: Bayburt Üniversitesi, 30/05/2024, 144

İntihal/Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL TEACHERS' FINANCIAL LITERACY LEVELS AND METACOGNITIVE AWARENESS

ABSTRACT

Financial literacy has emerged as a concept that has rapidly increased in importance in the last twenty years. Financial literacy, a skill that can be acquired through education, is also included in the MEB and YÖK curricula. Similarly, the concept of metacognitive awareness is another important concept that emerges as the ability of individuals to think about their own thinking processes. The fact that these two concepts are important concepts that affect individuals' daily lives has revealed the need to examine the relationship between financial literacy and metacognition. The fact that teachers are responsible for providing students with many skills, values and equipment basically necessitates our teachers to have various competencies. The purpose of this study is to examine the relationship between the financial literacy levels and metacognitive awareness of secondary school teachers. The variables of the study were determined as gender, age, credit card usage status and how you evaluate your savings. The study used the relational research model, which is one of the quantitative research methods. The sample group consists of 394 secondary school teachers working in official secondary schools in a province located in the Northeast of Turkey in the 2023-2024 academic year. The data of the study were analyzed with the SPSS 27.0 package program. As a result of the study, it was determined that the financial literacy levels of secondary school teachers were lower than their metacognitive awareness, that the financial literacy levels of secondary school teachers did not show a significant difference according to the gender variable, but showed a significant difference according to the variables of age, credit card use and how you evaluate your savings. It was determined that there was no significant difference in the metacognitive awareness of secondary school teachers according to the variables of gender, age and how you evaluate your savings, but there was a significant difference according to the variable of using a credit card. Finally, it was concluded that there was a positive, significant and moderate relationship between the financial literacy attitudes and behaviors of secondary school teachers and their metacognitive awareness.

Keywords: Financial literacy, metacognitive awareness, teachers.

GİRİŞ

Son zamanlarda finansal ürün yelpazesinin genişliği, finansal kaygılar ve finansal karar alma süreçlerinin giderek zorlaşması gibi sebeplerden dolayı finansal okuryazarlığa ilişkin, dünya çapında artan bir ilgi söz konusudur (Güvenç, 2017). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) finansal okuryazarlığı "Sağlam finansal kararlar almak ve sonuçta bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların birleşimi" olarak tanımlamaktadır (OECD INFE, 2011). 21. Yüzyıl temel okuma yazma becerilerinden biri olarak kabul edilen finansal okuryazarlığın, öğretim programlarına entegrasyonu sayesinde daha disipline edilmiş bir şekilde, etkili finansal okuryazarlık becerilerine sahip öğretmenler tarafından öğrencilere kazandırılması gerekmektedir (OECD, 2016; Kozina & Metljak, 2022). Öğretmenlerin, öğrencilerin sahip olduğu finansal okuryazarlık becerilerini geliştirebilmeleri için finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması beklenir (Akçay vd., 2021). Finansal okuryazarlık düzeylerinin pek çok farklı demografik değişkene bağlı olarak değişkenlik gösterdiği belirtilse de (etnik köken, gelir, cinsiyet, göçmenlik durumu, vb.) bu durumu etkileyen bileşenlerden bir tanesi de bilişsel yetenek olarak ifade edilmektedir (Lusardi & Mitchell, 2023; Lusardi, vd., 2017). Bilişsel yeteneğin, finansal bilgi ve onu kullanma yeteneği olarak anlaşılan finansal okuryazarlıkta önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Muñoz-Murillo, vd., 2020). Finansal okuryazarlık becerilerinin üstbilişsel bir faaliyet olduğu düşünüldüğünde, finansal okuryazarlık becerilerini öğrencilere kazandıracak olan öğretmenlerin de üstbilişsel farkındalıklarının yüksek olması beklenir (Antonietti, vd., 2016; Plummer, 2021). Ancak araştırmamıza göre ilk ve ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıkları ile finansal okuryazarlık tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır. Üstbilişsel farkındalıklar ile finansal okuryazarlık tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi, finansal okuryazarlık becerileri ile ilgili öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesi ve öğrenme ortamlarının oluşturulması açısından anlamlı görülmektedir. Araştırmadan elde edilecek sonuçların, finansal okuryazarlık ve üstbilişsel farkındalıklarla ilgili çalışmalara yeni bir bakış açısı sunacağı öngörülmektedir.

Bu araştırma ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlıkları ve üst bilişsel farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu bölümde finansal okuryazarlık, üstbilişsel farkındalık kavramları açıklanmaya çalışılarak, finansal okuryazarlık ve üstbilişsel farkındalık arasındaki ilişkiden bahsedilecektir.

Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlığın bir terim olarak karşımıza çıkması 1787 tarihine uzanmaktadır. Finansal okuryazarlık terimi John Adams'ın Thomas Jefferson'a yazdığı bir mektupta, Amerika'da finans komsundaki var olan bilgi eksikliği ve cehaletin yarattığı kafa karışıklığı aynı zamanda ortaya çıkan finansal sıkıntıları çözebilmek noktasında finansal okuryazarlığın gerekliliğinin kabul edilmesi ile ortaya çıkmıştır (Garg & Singh, 2018). Daha sonraki dönemlerde finansal olarak birçok gelişme yaşanmış, farklı kuruluşlar, araştırmacılar ve devletler tarafından bu terim tekrar tekrar kullanılarak farklı şekillerde ele alınmıştır (Hung, Parker & Yoong, 2009). Yaşadığımız çağda finansal okuryazarlık kavramının önemi daha da artmıştır. Bunun nedeni, her kesimden insanı doğrudan veya dolaylı şekilde etkileyen bir beceriye evrilmesi olarak gösterilebilir. Finansal okuryazarlık ile ilgili tanımlara bakıldığında bu durumu görmekteyiz. Literatürde birçok finansal okuryazarlık tanımı olduğunu ancak

kabul gören tek bir tanım üzerinde uzlaşma olmadığını söylemek mümkündür (Remund, 2010; Şamiloğlu, Kahraman ve Bağcı, 2016; Garg ve Singh, 2018).

Finansal okuryazarlığı en kısa şekilde bireyin finansı kavrayabilme ve anlayabilme becerisi olarak tanımlayabiliriz (Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015). Bu tanıma benzer kısa ve öz bir tanımlama yapan Huston (2010) ise finansal okuryazarlığı bireyin etkili finansal kararlar alabilme yetisi olarak ifade etmiştir. Kim (2001)'de "insanların günümüz modern toplumsal yaşamda hayatta kalabilmek için gerekli olan temel bilgi" şeklinde yaptığı tanımlama ile finansal okuryazarlığı beceriden çok öğrenilmesi gereken bir bilgi olarak ifade etmiştir. Finansal okuryazarlık alanında birçok çalışma yapmış ve alana katkı sunmuş araştırmacılardan Lusardi ve Mitchell (2014) ise finansal okuryazarlık kavramını, finansal konularda plan yapabilen, tasarruf, para biriktirme, borçlanma, emeklilik ve diğer finansal olguları yönetme konusunda gerekli beceri ve donanımına sahip olma süreci olarak tanımlamaktadır. Literatürdeki finansal okuryazarlık tanımlarına bakıldığında mali planlamalar, parayı kontrol etme ve yönetme, hesaplama yapabilme, gelecekle ilgili finansal kararlar alabilme becerisi gibi kavramların ortak noktalar olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada akla gelen bir soru finansal okuryazarlığın neden önemli olduğudur? Ya da bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek veya düşük olmasının ne gibi bir önemi vardır? Bu sorulara makul cevaplar vermek finansal okuryazarlığın bireyler, toplumlar veya devletler açısından gerekliliği ve günümüzde bir tercihten çok zorunluluk olduğunu ifade etmek noktasında önemlidir. Bugün geldiğimiz noktada finansal araçların çeşitliliği artmış, bireysel yatırımlar çoğalmış (altın, döviz, borsa, kripto para vb.), insanlar geleceklerini güvence altına alma konusunda daha bilinçli veya finansal açıdan gelecekleri konusunda endişe duyma gibi birtakım tavırlar sergileyebilmektedir. Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan bazı çalışmalar pek çok insanın temel finans ve ekonomi konularından habersiz olması sebebiyle mali açıdan zorlandıkları, ciddi ve geri dönüşü olmayan hatalara sürüklenebileceklerini ifade etmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2011; Mihalčová, Csikosova ve Antošová, 2014; Amonhaemanon ve Isaramalai, 2020). Yine Mandell (2006)'da finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü veya eksik olması durumunda hem bireylerin hem de finansal piyasaların düzenin bozulabileceğini bu sebeple bireylerin önemli kararları doğru şekilde alabilmeleri için yeterli seviyede finansal okuryazarlık bilgisine sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Yeterli düzeyde finansal okuryazarlık bilgisine sahip olan toplumların ekonomilerin de olumlu sonuçlar alması (Bağcı ve Arabacı, 2019) da bu durumu desteklemektedir. Ekonomik buhranlar ve krizler sonrası bazı ülkeler finansal okuryazarlığı bir devlet politikası haline getirerek finansal okuryazarlık eğitimi vermektedir (Taylor & Wagland, 2013; Alkaya ve Yağlı, 2015). Aynı durum ülkemiz içinde geçerlidir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireyler yetiştirmek hem çağımızın bir gerekliliği hem de ülkenin refahı ve zenginliği için önemli bir faktör olabilir. Bu noktada bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasında takip edilmesi gereken yol finansal eğitim vermektir (Alkaya ve Yağlı, 2015). Finansal okuryazarlık, bireylerin ekonomik kararlarını bilinçli bir şekilde almalarında üstbilişsel becerileri kullanmalarını da gerektirir (Antonietti, vd., 2016). Çünkü bireylerin finansal bilgi ve becerileri etkili bir şekilde kullanabilmesi, düşünme süreçlerinin farkında olmalarıyla yakından ilişkilidir. Bu noktada, finansal okuryazarlık eğitiminin başarılı olması için bireylerin düşünme süreçlerini tanıma ve yönetme kapasitesini, yani üstbilişsel farkındalığı da geliştirmek önemlidir.

Üstbiliş ve Üstbilişsel Farkındalık

Üstbiliş, bireyin düşünme sürecinin ve bilgiyi nasıl yapılandırdığının farkında olmasıdır. Bireylerin düşünme süreci üzerinde düşünmelerinin ortaya çıkışı Antik döneme kadar uzansa da üstbiliş kavramı olarak 1970'lerden itibaren eğitim psikolojisi alanında çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ele alınmıştır (Şahinkaya, Öztürk & Albayrak., 2021). Bu araştırmacıların öncülerinden biri olan John Flavell (1976) üstbiliş, bireyin kendi bilişsel süreçlerinin hakkında bilgi sahibi olması ve bu bilgiyle bilişsel süreçlerini denetlemesi ve düzenlemesi olarak tanımlamıştır. Üstbiliş bireyin kendi bilişsel süreçlerinin özelliklerini, yapısını ve işleyişini içsel olarak gözlemlemesi anlamına da gelmektedir (Kurdal & Kaplan, 2023). Bu süreçlerin farkında olan bireylerin üstbilişsel becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir (Demircioğlu, 2006). Üstbilişsel becerileri yüksek olan bireylerin, düşünme süreçlerini kontrol etme yetenekleri yani üstbilişsel farkındalıklarının da yüksek olduğu belirtilmiştir (Reeve & Brown;1985). Üstbilişsel farkındalığı yüksek olan bireylerin kendi öğrenmelerini planlamada daha başarılı oldukları yani öğrenmeyi öğrenmede üst düzey becerilere sahip oldukları görülmektedir (Çakıroğlu, 2007). Öğrencilerin üstbilişsel becerilerini geliştirmek için öğretmenlerin de üstbilişsel becerilere sahip olması ve bu becerileri öğrencilerine aktarması gerekmektedir (Kılıç & Öztürk, 2022). Üstbilişsel becerilerin etkili açıdan kullanıldığı alanlardan birisi de finansal okuryazarlıktır (Plummer, 2021). Günlük yaşamda büyük önem taşıyan finansal okuryazarlık, bireylerin günlük yaşamlarını etkileyecek bilinçli, rasyonel kararlar alabilmeleri için ihtiyaç duydukları son derece önemli bir beceridir (Jerrim, vd., 2022).

Finansal Okuryazarlık ve Üstbilişsel Farkındalık

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal bilgiye erişme, bu bilgiyi analiz etme ve çeşitli finansal kararlar alırken bu bilgiyi etkili bir şekilde kullanma yeteneği olarak tanımlanır (Cole, vd., 2009). Bu bağlamda, üstbilişsel beceriler finansal okuryazarlık düzeyini belirlemede kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Delavande, vd., 2008). Üstbiliş, bireylerin kendi düşünme süreçlerini tanıma, izleme ve düzenleme yeteneğidir (Öztürk, Akkan & Kaplan, 2020). Finansal karar alma süreçlerinde üstbilişsel farkındalığı yüksek olan bireylerin, bilgiye daha etkin bir şekilde erişebildiği, alternatifleri daha dikkatli değerlendirebildiği ve uzun vadeli finansal planlar yaparken daha stratejik hareket edebildiği görülmektedir (Lusardi, vd., 2017). Nitekim, yapılan araştırmalar da bu durumu desteklemektedir. Muñoz-Murillo, Álvarez-Franco ve Restrepo-Tobón (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, üstbilişsel becerilerin finansal okuryazarlığın önemli bir belirleyicisi olduğu vurgulanmıştır. Özellikle finansal bilgi edinme ve bu bilgiyi kullanma yeteneğinde üstbilişsel süreçlerin etkili olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, Lusardi ve diğerlerinin (2017) çalışması da üstbilişsel becerilerin finansal okuryazarlığın temel teorik belirleyicilerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, öğretici pozisyonunda bulunan bireylerin üstbilişsel yeteneklerinin yüksek olması, onların finansal okuryazarlık bilgilerini aktarma potansiyellerini de artırmaktadır. Delavande, Rohwedder ve Willis'in (2008) çalışmalarında belirttiği gibi, bilişsel yetenek ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişki üstbilişsel becerilerin finansal bilgi öğretme sürecinde kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bulgular, finansal okuryazarlığın sadece bilgiye sahip olmayı değil, bu bilgiyi nasıl kullanacağımızı bilmemizi de gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla,

üstbilişsel farkındalığı ve becerileri yüksek bireyler, finansal okuryazarlıklarını daha etkili bir şekilde kullanarak finansal güvenliklerini artırabilirler.

Finansal okuryazarlık ile ilgili literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların son 20 yıl içerisinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların farklı meslek grupları ve kitlelere yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmalarda kullanılan örneklemeler arasında işletmelerin (Brown vd., 2006), yatırımcıların (Abreu ve Mendes, 2010), hane halkının (Atkinson ve Messy, 2012; Bönte ve Filipiak, 2012; Disney ve Gathergood, 2013), akademisyenlerin (Öztürk ve Demir, 2015) ve üniversite öğrencilerinin (Adeleke, 2013; Alakaya ve Yağlı, 2015; Ansong ve Gyensare, 2012; Bağcı ve Arabacı, 2019; Barış, 2016; Chinen ve Endo, 2012; Çam ve Barut, 2015; Danışman, Sezer ve Gümüş, 2016; Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez, 2014; Ergün, Şahin ve Ergin, 2014; Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015; Temizel ve Bayram, 2011; Şamiloğlu, Kahraman ve Bağcı, 2016) olduğunu görmekteyiz.

Literatürde yer alan çalışmalarda bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, meslek grubu, iş tecrübesi vb.) göre farklılaşp farklılaşmadığı ayrıca araştırılan önemli bir konu başlığıdır. Lusardi, Mitchell ve Curto (2010) yapmış oldukları çalışmada gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük seviyede olduğunu ve bu düşüklüğün sosyo-demografik yapı ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Sarıgül (2014)'de üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada, öğrencilerin genelinde düşük düzeyde bir finansal okuryazarlık olduğunu, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre daha düşük düzeyde bir finansal okuryazarlık bilgisine sahip olduğunu saptamıştır. Kılıç vd. (2015) ise 480 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin genel başarı oranını %48 olarak bulmuştur. Bunun yanında erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yurt dışı literatürde benzer sonuçlara rastlamaktayız. Batılı ülkelerde yapılan birçok çalışmada genel olarak erkeklerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Almenber ve Save Söderbergh, 2011; Cole, Sampson & Zia, 2008; Monticone, 2010; Lusardi ve Mitchell, 2009; Worthington, 2004).

Yine ilgili literatür incelendiğinde finansal okuryazarlık düzeyinin ebeveynlerin eğitim durumlarına (Jorgensen ve Savla, 2010), temel finansal okuryazarlık bilgisine sahip olanlar ve olmayanlar (Roji, Lusardi & Alessie, 2011), bireylerin gelir düzeylerinin düşük veya yüksek veya eğitim düzeylerinin düşük ve yüksek olması (Almenberg & Soderbergh, 2011) gibi değişkenlere göre de farklılık gösterdiğini tespit eden çalışmalara rastlanmaktadır. Yurtiçi literatürü incelendiğine öğretmenlerin finansal okuryazarlıklarının ve üstbilişsel farkındalıklarının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmadığını söylemek mümkündür. Ancak yurtdışı literatüründe öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeylerine yönelik yapılan bazı çalışmalara (Sawatzki & Sullivan, 2017; Zulaihati, Susanti ve Widyastuti, 2020) rastlanmıştır. Öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ve üstbilisel farkındalıklarının araştırılması konusu bazı açılardan önem arz etmektedir. Çünkü öğretmenler bir ülkenin gelecek nesillerini yetiştiren ve bu nesillerin kazanacağı niteliklerin önemli tedarikçileridir. Bu sebeple öğretmenlerin gerekli donanım, bilgi ve becerilere sahip olmaları büyük bir öneme sahiptir. Öğretmenler, sahip oldukları yeterlik ve bilgilerini öğrencilerine aktararak zincirleme bir reaksiyonun fitilini ateşleyen kişilerdir. Bu zincirleme reaksiyonun iyi yönde veya kötü yönde olması da öğretmenlerin nitelikleri ile yakından ilişkilidir. Bu

nedenle öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ve üst bilişsel farkındalıklarının yeterli seviyede olması, yetiştirecekleri öğrencilerinin de bu açılardan iyi olmasını sağlayabilir. Bu çalışma, öğretmenlerin finansal okuryazarlık ve üst bilişsel farkındalık düzeylerinin ne seviyede olduğunun tespiti noktasında literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın araştırma soruları aşağıda belirtilmiştir.

1-) Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları ne düzeydedir?

2-) Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları “cinsiyet”, “yaş”, “kredi kartı kullanma durumu” ve “birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

3-) Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıkları “cinsiyet”, “yaş”, “kredi kartı kullanma durumu” ve “birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

4-) Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile üstbilişsel farkındalıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, katılımcılar, veri toplama araçları ve veri analizine ilişkin bilgiler verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel araştırma modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırma modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirleyerek neden-sonuç ilişkisine ilişkin ipuçları elde etmeyi amaçlamaktadır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2012). Genel olarak kişi, bu olayları hiçbir şekilde değiştirmeye çalışmadan, doğal olarak meydana gelen olaylar arasında var olabilecek ilişkileri bulmak ve tanımlamak için araştırma yapar (Büyüköztürk vd., 2020). Bu çalışmada ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandığı için ilişkisel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmada, nicel veriler Fırat-Durdukoca ve Arıbaş (2019) tarafından geliştirilen “Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği” ile Sarıgül (2015) tarafından geliştirilen “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği” nin ortaokul öğretmenlerine uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın verileri 2023-2024 eğitim- öğretim yılında Türkiye'nin Kuzeydoğusunda yer alan bir ilde resmi ortaokullarda görev alan 394 ortaokul öğretmeninden toplanmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde uygun örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Uygun örnekleme, en az maliyetle en yüksek düzeyde katılımcıya ulaşmak amacıyla kullanılabilir (Fraenkel vd., 2015; McMillan ve Schumacher, 2014). Çalışmaya katılan öğretmenlerin tamamı il ve ilçe merkezlerinde yer alan devlet okullarında görev yapmaktadır. Çalışmaya katılan ortaokul öğretmenlerinin özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Değişken	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	180	45,7
	Erkek	214	54,3
Yaş	22-30	156	39,6
	30-40	166	42,1
	40-50	52	13,2
	50-60	20	5,1
Branş	Fen Bilgisi Öğrt.	62	15,7
	Matematik Öğrt.	58	14,7
	Sosyal Bilgiler Öğrt.	50	12,7
	Türkçe Öğrt.	50	12,7
	İngilizce Öğrt.	60	15,2
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğrt.	58	14,7
	Diğer	56	14,2
Toplam		394	100

Tablo 1'deki verilere dayanarak araştırmaya katılan öğretmenlerin 214'ünün (%54,3) erkek olduğu ve katılımcıların 166'sının (%42) 30-40 yaş aralığından olduğu sonucuna varılabilir. Branş grupları içinde en fazla katılımın olduğu grubun 62 kişi ile (%15,7) Fen Bilgisi Öğretmenleri olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, Fırat-Durdukoca ve Arıbaş (2019) tarafından geliştirilen "Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği" ile Sarıgül (2015) tarafından geliştirilen "Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği" kullanılmıştır.

Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği

Fırat-Durdukoca ve Arıbaş (2019) tarafından geliştirilen ölçek 275 öğretmen adayına uygulanmıştır. Ölçekteki seçenekler "Hiçbir zaman"dan "Her zaman" seçeneğine doğru derecelendirilmiş olup ölçek beşli likert tipindedir. Ölçek 18 maddeden ve "kişisel farkındalık", "organizasyonel farkındalık" ve "yargısal farkındalık" olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten toplamda alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan ise 90 olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında, ölçeğin Cronbach's Alfa iç tutarlık katsayısı "kişisel farkındalık" boyutu için .78, "organizasyonel farkındalık" boyutu için .85, "yargısal farkındalık" boyutu için .79, ve ölçeğin tümü için .91 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki maddelere örnek olarak, "Bir konuya çalışmaya başlamadan önce o konunun güçlük derecesini sorgularım", "bir konuya çalışırken bildiklerim ve bilmediklerimi kendime sorarım", "Verilen bir görevi tamamlamak için ne kadar zaman ve kaynağa ihtiyaç duyacağımı araştırırım", "bir problemi çözmek için en doğru yolun hangisi olduğuna karar verebilirim" maddeleri verilebilir.

Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği

Sarıgül (2015) tarafından geliştirilen ölçek 407 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Ölçek iki bölüm şeklinde oluşturulmuş ve ölçeğin seçenekleri bir bölümde “tamamen katılıyorum” dan “hiç katılmıyorum” a, diğer bölümün seçenekleri ise “her zaman” dan “hiçbir zaman” a doğru derecelendirilmiş olup beşli Likert tipindedir. Ölçek 14 maddeden ve “harcama”, “tutum”, “algı” ve “ilgi” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten toplamda alınabilecek en düşük puan 14 en yüksek puan ise 70 olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında, ölçeğin Cronbach’s Alfa iç tutarlık katsayısı “harcama” boyutu için .78, “tutum” boyutu için .76, “algı” boyutu için .78 ve ölçeğin tümü için .72 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki maddelere örnek olarak, “para ile ilgili konular karmaşıktır”, “finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir”, “alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir”, “bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım” maddeleri verilebilir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 27.0 paket programı kullanılmıştır. Eksik doldurulduğu tespit edilen formlar veri setinden çıkarılmıştır. Verilerinin normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek amacıyla aritmetik ortalama, ortanca değer, varyasyon katsayısı, histogram grafiği, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Verilerin dağılımını normallik varsayımı karşıladığı belirlenmiştir. Araştırma verileri değerlendirilirken betimsel istatistik (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) verilerinden faydalanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada, $p < .05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Çoklu karşılaştırma testleri kullanılırken grup büyüklükleri ve homojenlik varsayımı dikkate alınmıştır. Varyansların homojenliğinin sağlandığı durumda ise Tukey kullanılmıştır. Grup sayısı çok olduğunda Tukey az olduğunda Bonferroni testi kullanılmıştır. Grup büyüklüklerinin çok farklı olduğu durumlarda Hochberg’s GT2; az farklı olduğunda Gabriel testinden yararlanılmıştır. Varyansların eşit olmadığı durumlarda ise Games-Howell testinden yararlanılmıştır. Testlerin seçiminde Field (2013) referans alınmıştır. Etki büyüklüğü yorumlanırken Cohen’in (2007) kesim noktaları referans alınmıştır. Buna göre 0.01-0.05 arası düşük; 0.06-0.137 arası orta; 0.138 ve üzeri ise büyük etki olarak değerlendirilmiştir.

Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha değerlerinin hesaplanmasında SPSS 27.0 programı kullanılmıştır. Verilerin normallik dağılımını kontrol etmek amacıyla tanımlayıcı istatistik analizi uygulanmış ve normal dağılımın sağlandığı görülmüştür. Araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistik değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Ölçek	Ortalama	ss.	Çarpıklık	Basıklık
Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği	3,6576	0,60	-,060	-,192
Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	2,4577	0,67	,375	-,368

BULGULAR

Ortaokul öğretmenlerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalık düzeylerine ilişkin bulgular

Öğretmenlerin üstbilişsel farkındalık ile finansal tutum ve davranış düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Öğretmenlerin Üstbilişsel Farkındalık ve Finansal Tutum ve Davranış Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek	n	x	ss
Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği	394	3,6576	,60
Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	394	2,4577	,67

Elde edilen bu veriler doğrultusunda, Tablo 3 incelendiğinde ortaokul öğretmenlerin *Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği*ne verdikleri cevapların genel ortalamasının $\bar{x}=3,6576$ olduğu görülmektedir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin ölçekte yer alan *üstbilişsel farkındalık* ifadelerine “genellikle” düzeyinde cevap verdiklerini göstermektedir.

Tablo 3'de yer alan öğretmenlerin Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği'ne verdikleri cevaplar incelendiğinde, cevapların genel ortalamasının $\bar{x}=2,4577$ olduğu görülmektedir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin ölçekte yer alan finansal okuryazarlık tutum ve davranış ifadelerine “çok nadiren” düzeyinde cevap verdiklerini göstermektedir.

Ortaokul öğretmenlerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının “cinsiyet”, “yaş”, “brans”, “kredi kartı kullanma durumu” ve “birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” değişkenlerine göre incelenmesinde elde edilen bulgular

Ortaokul öğretmenlerinin, cinsiyet (Tablo 4), yaş (Tablo 5), kredi kartı kullanma durumu (Tablo 6) ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? (Tablo 7) değişkenlerine göre finansal okuryazarlık tutum ve davranış puanlarına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: Ortaokul Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarının Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

	Levene Testi					Güven Aralığı	η ²	
	F	p	t	sd	p			
Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	16,44	,000	-1,012	385,450	,312	-0,20	0,06	0,003

Tablo 4'te varyansların homojenliği varsayımı için yapılan Levene testi sonucunun anlamlı olduğunu göstermektedir (F=16.44, p=.000). Bulgular, varsayımın ihlal edildiğini ortaya koyduğu için raporlamada bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının

cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan t-testi sonuçları cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir ($t(385,450) = -1,012$, $p = .312$, $[-0,20, 0.06]$, $\eta^2 = 0.003$).

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda varyansların homojen olmadığı görülmüştür (Levene(3,390)=3.776, $p = .011$). Field (2013), ANOVA'nın robust bir test olduğunu ve varyansların homojen olmadığı durumlarda da kullanılabileceğini ifade eder. Bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Ortaokul Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Ortalama Farkı (I-J)	p	η^2	Fark
Gruplar arası	3,948	3	1,316	3,012		,030*	0.02	
Grup içi	170,43	390	,437					
Toplam	174,38	393						
22-30 y.-50-60 y.				3.133		.014*		22-30 y. >50-60 y.
30-40 y.-50-60 y.				4.148		.000*		30-40 y. >50-60 y.
40-50 y.-50-60 y.				3.869		.004*		40-50 y. >50-60 y.

* $p < .05$

Tablo 5 incelendiğinde ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının yaşlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı anlaşılmaktadır ($F(3, 390) = 3.012$, $p = .030$, $\eta^2 = .02$). Etki büyüklüğü değeri düşük düzey bir etkiye işaret etmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonuçları 22-30 yaş ve 50-60 yaş kıyaslamasında 22-30 yaş lehine ve anlamlı bir farklılığı ortaya koymaktadır ($I-J = 3.133$, $p = .014$). Benzer şekilde 30-40 yaş ve 50-60 yaş arasında da anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın 30-40 yaş grubunda yer alan öğretmenler lehine olduğu görülmektedir ($I-J = 4.148$, $p = .000$). Benzer şekilde 40-50 yaş ve 50-60 yaş arasında da anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın 40-50 yaş grubunda yer alan öğretmenler lehine olduğu görülmektedir tespit edilmiştir ($I-J = 3.869$, $p = .004$).

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının kredi kartı kullanma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır. Bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Ortaokul Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarının Kredi Kartı Kullanma Değişkenine Göre İncelenmesi

	Levene Testi				p	Güven Aralığı	η^2
	F	p	t	sd			
Kredi Kartı Kullanma	4.412	.036	.241	392	.810	-.206 .264	0.0001

Tablo 6 varyansların homojenliği varsayımı için yapılan Levene testi sonucunun anlamlı olduğunu göstermektedir ($F=4.412$, $p=.036$). Bulgular, varsayımın ihlal edildiğini ortaya koyduğu için raporlamada bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının kredi kartı kullanma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan t-testi sonuçları kredi kartı kullanımına göre anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir ($t(392)=.241$, $p=.810$, $[-.206, .264]$, $\eta^2=0.0001$).

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($Levene(4,389)=.833$, $p=.474$). Bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Ortaokul Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarının Birikimlerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz Değişkenine Göre İncelenmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Ortalama Farkı (I-J)	p	η^2	Fark
Gruplar arası	7,035	4	1,759	4,088		,003*	0.04	
Grup içi	167,353	389	,430					
Toplam	174,388	393						
Döviz-TL				5.163		.013*		Döviz>TL
Borsa-Döviz				6.145		.001*		Borsa>Döviz
Borsa-TL				4.869		.004*		Borsa>TL

* $p<.05$

Tablo 7 incelendiğinde ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı anlaşılmaktadır ($F_{(4, 389)}=4.088$, $p=.003$, $\eta^2=.04$). Etki büyüklüğü değeri düşük düzey bir etkiye işaret etmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonuçları Döviz ve TL kıyaslamasında döviz lehine ve anlamlı bir farklılığı ortaya koymaktadır ($I-J=5.163$, $p=.013$). Borsa döviz kıyaslamasında borsa lehine ve anlamlı bir farklılığı ortaya koymaktadır ($I-J=6.145$, $p=.001$). Benzer şekilde borsa TL kıyaslamasında borsa lehine anlamlı bir farklılığı ortaya koymaktadır ($I-J=4.869$, $p=.004$).

Ortaokul öğretmenlerin üstbilişsel farkındalıklarının “cinsiyet”, “yaş”, “kredi kartı kullanma durumu” ve “birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz” değişkenlerine göre incelenmesinde elde edilen bulgular

Ortaokul öğretmenlerinin, cinsiyet (Tablo 8), yaş (Tablo 9), kredi kartı kullanma durumu (Tablo 10) ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? (Tablo 11) değişkenlerine göre üstbilişsel farkındalık puanlarına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 8: Ortaokul Öğretmenlerinin Üstbilişsel Farkındalıklarının Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

	Levene Testi					Güven Aralığı	η^2
	F	p	t	sd	p		
Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği	.976	.324	-.656	375.460	.512	-.16 .08	0.001

Tablo 8 varyansların homojenliği varsayımı için yapılan Levene testi sonucunun anlamlı olmadığını göstermektedir ($F=.976$, $p=.324$). Bulgular, varsayımın ihlal edilmediğini ortaya koyduğu için raporlamada bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan t-testi sonuçları cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir ($t(375.460)=-.656$, $p=.512$, $[-0.16, 0.08]$, $\eta^2=0.001$).

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür ($Levene(3,390)=2.463$, $p=.062$). Bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Ortaokul Öğretmenlerinin Üstbilişsel Farkındalıklarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Ortalama Farkı (I-J)	p	η^2	Fark
Gruplar arası	2,490	3	,830	2.3		.077	0.02	
Grup içi	140,688	390	,361					
Toplam	143,178	393						

Tablo 9 incelendiğinde ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının yaş değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı ve etki büyüklüğü değerinin düşük bir düzeyde olduğu anlaşılmaktadır ($F(3, 390)=2.3$, $p=.077$, $\eta^2=.002$).

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının kredi kartı kullanma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır. Bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: Ortaokul Öğretmenlerinin Üstbilişsel Farkındalıklarının Kredi Kartı Kullanma Değişkenine Göre İncelenmesi

	Levene Testi					Güven Aralığı	η^2
	F	p	t	sd	p		
Kredi Kartı Kullanma	.005	.942	-3.402	39.159	.002*	-0.59 -0.15	0.03

* $p<.05$

Tablo 10 varyansların homojenliği varsayımı için yapılan Levene testi sonucunun anlamlı olmadığını göstermektedir ($F=.005$, $p=.942$). Bulgular, varsayımın ihlal edilmediğini ortaya koyduğu için raporlamada bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının kredi kartı kullanma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan t-testi sonuçları kredi kartı kullananların lehine anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir ($t(39.159)=-3.402$, $p=.002$, $[-0.59, -0.15]$, $\eta^2=0.03$).

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene(3,390)=2.463, p=.062). Bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11: Ortaokul Öğretmenlerinin Üstbilişsel Farkındalıklarının Birikimlerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz Değişkenine Göre İncelenmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Ortalama Farkı (I-J)	p	η^2	Fark
Gruplar arası	,822	4	,205	.561		.691	0.006	
Grup içi	142,356	389	,366					
Toplam	143,178	393						

Tablo 11 incelendiğinde ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı ve etki büyüklüğü değerinin düşük bir düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (F(4, 389)=.561, p=.691, η^2 =.006).

Öğretmenlerin finansal okuryazarlıkları ile üstbilişsel farkındalıkları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları arasındaki ilişkiye ait Pearson korelasyon analiz sonuçları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Ortaokul Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışları ile Üstbilişsel Farkındalıkları Arasındaki İlişki

Ölçek	Üstbilişsel Farkındalık
Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış	.312**

Tablo 12’deki korelasyon analizi, ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları arasında pozitif, anlamlı, orta düzeyde ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır (r= .312; p< .01).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Finansal okuryazarlık son yıllarda önemi artan beceriler arasında gösterilebilir. Özellikle dünyada ve ülkemizde son birkaç yılda yaşanan ekonomik gelişmeler finansal okuryazarlık kavramının daha da dikkat çekmesine sebep olmuştur. Üstbiliş, bireylerin düşünme süreçlerini, bilgiyi nasıl yapılandırıldığını ve nasıl kullanacağını bilinçli bir şekilde fark etmesi, yani bilişsel faaliyetlerinin farkında olması durumu olarak tanımlanabilir. Bu noktada üstbilişin, finansal okuryazarlık beceresinin tamamlayıcısı konumunda olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bireyin finansal okuryazarlık becerisini kullanırken bunu bilinçli ve farkındalığı yüksek şekilde kullanması birey için çok daha yararlı olacaktır.

Bu çalışma ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve üstbilişsel farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar aşağıda tartışılarak bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Öğretmenlerin üstbilişsel farkındalık ile finansal okuryazarlık tutum ve davranış düzeylerine ilişkin yapılan analizler neticesinde öğretmenlerin üstbilişsel farkındalık ölçeğine verdikleri cevapların “genellikle” düzeyinde olduğu, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğine verdikleri cevaplar incelendiğinde ise “çok nadiren” düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar kapsamında ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalık düzeylerinin, finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarına göre daha yüksek seviyede olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde, elde edilen bu bulgunun, literatürle paralellik gösterdiği görülmektedir. (Antonietti, vd., 2016; Plummer, 2022; Silinskas, Ahonen & Wilska, 2021). Öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerilerinin düşük olmasının birkaç nedeni olabilir. Öncelikle, öğretmenlik mesleği finansal bilgi ve beceriler gerektiren bir alan olmadığından, bu konuda eğitim veya teşvik genellikle sınırlıdır (Plummer, 2022). Ayrıca, Türkiye’de finansal eğitim sisteminin yetersizliği, bireylerin bu becerileri kendi çabalarıyla öğrenmelerine neden olmaktadır (Kılıç, Ata & Seyrek, 2015). Sabit maaşlı bir meslek grubunda yer alan öğretmenlerin finansal risk alma ve yatırım yapma konularında daha temkinli davranışları da bu duruma katkı sağlayabilir (Kiso & Hershey, 2016). Son olarak, kültürel ve toplumsal yapı, finansal bilgi paylaşımını sınırlamakta ve bireylerin bu alandaki gelişimini engelleyebilmektedir (Danışman, Sezer & Gümüş, 2016). Bu faktörler, öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerilerinin düşük olmasının temel nedenleri olarak değerlendirilebilir. Plummer (2022), çalışan yetişkin bireylerin üstbilişsel farkındalıkları, finansal yeterlilikleri ve finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada da bireylerin üstbilişsel farkındalıklarını yüksek, fakat finansal okuryazarlık ve finansal yeterliliklerini daha düşük seviyede tespit etmiştir. Bunun sebebi olarak, bireylerin mesleki gerekliliklerinden dolayı üstbilişsel farkındalıklarını geliştirmeye yönelik daha fazla deneyime sahip olmaları gösterilebilir. Öğretmenler ise öğrenme ve öğretme süreçlerinde sürekli olarak kendi düşünme ve problem çözme stratejilerini değerlendirme, öğrencilerin öğrenme süreçlerini takip etme ve gerekli durumlarda müdahale etme gibi üstbilişsel becerileri kullanmak zorundadırlar. Bu durum, onların üstbilişsel farkındalıklarını yüksek tutmalarına katkı sağlamış olabilir. Buna karşın, finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının geliştirilmesi, öğretmenlerin mesleki eğitimlerinde genellikle öncelikli bir konu olarak ele alınmamaktadır. Bundan dolayı finansal okuryazarlık, çoğunlukla bireysel ilgi ve kişisel deneyimle gelişen bir alan olduğundan, öğretmenlerin bu alandaki bilgi ve becerileri üstbilişsel farkındalıklarına kıyasla daha sınırlı kalmış olabilir. Bu bağlamda, finansal okuryazarlığın bireyin günlük hayatında aldığı finansal kararları etkilediği düşünüldüğünde, bu beceriyi üstbilişsel farkındalıkla desteklemek daha bilinçli ve etkin kararlar alınmasını sağlayabilir (McWilliams, 2022; Marriott, 2018). Çalışmamızın bulguları da bu teoriyi destekler niteliktedir.

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı kontrol edilmiş ve yapılan analizler neticesinde ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde Danışman, Sezer & Gümüş (2016)’ün yapmış oldukları çalışmada elde ettikleri sonuçlar, cinsiyet değişkeni noktasında yapılan bu çalışma ile paralellik gösterirken, yapılan diğer pek çok çalışma ile (Barış, 2016; Chen ve Volpe, 2002; Dvorak ve Hanley, 2010; Er, Temizel, Özdemir & Sönmez, 2014; Furtuna, 2007; Kılıç, Ata & Seyrek, 2015; Şamiloğlu, Kahraman & Bağcı, 2016; Worthington, 2006) paralellik göstermemektedir. Bu sonuç, cinsiyetin finansal okuryazarlık üzerinde tek başına belirleyici bir faktör olmadığını ve diğer bireysel, mesleki

veya sosyoekonomik değişkenlerin daha etkili olabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, Chen ve Volpe (1998), cinsiyetin finansal bilgi düzeyinde bazı farklılıklar yaratsa da bu farklılıkların genellikle bireylerin eğitim düzeyi ve mesleki deneyimleriyle ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Lusardi ve Mitchell (2014), finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde bireysel çabanın ve eğitimin önemine dikkat çekerken, çalışmaları cinsiyet farklılıklarının bu süreçte azaldığını ifade etmektedir. Ayrıca, OECD (2020) raporu, cinsiyet farkının finansal davranışlardan çok tutumlarda ortaya çıktığını, bu nedenle bireylerin finansal becerilerini geliştirmek için eşit fırsatlara sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Worthington (2006) da cinsiyet farkının kültürel bağlamlara göre değişiklik gösterebileceğini ve bu nedenle finansal okuryazarlık programlarının daha kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlanmasının faydalı olabileceğini belirtmiştir. Bu doğrultuda, çalışmamızın sonuçları, cinsiyet farkının finansal okuryazarlık üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu yönündeki literatür bulgularını desteklemektedir.

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında yapılan bazı çalışmaların sonuçları, elde edilen bu çalışmanın sonuçları ile paralellik gösterirken, bazı çalışmaların sonuçları ise benzerlik göstermemektedir. Örneğin, Chen ve Volpe (1998) yaptıkları çalışmada 30 yaş altı bireylerin finansal okuryazarlık ve finansal bilgi düzeylerinin 30 yaş üstü bireylere göre düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı şekilde Lusardi, Mitchell ve Curto (2010) da yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit etmişlerdir. Taylor ve Wangland (2009) ise yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlık ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Aynı şekilde Danışman, Sezer ve Gümüş (2016)'de benzer şekilde finansal okuryazarlık ile yaş arasında anlamlı bir farklılık tespit edememiştir. Yaşın finansal bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğu literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Chen ve Volpe (1998), daha genç bireylerin finansal bilgi düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtmiş, Lusardi ve arkadaşları (2010) ise yaşın finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı bir fark yarattığını ifade etmiştir. Çalışmamızda da benzer bulgular elde edilmiş olup, bu durum, bireylerin yaşla birlikte finansal deneyimlerinin artmasıyla ilişkilendirilebilir.

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının kredi kartı kullanma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının kredi kartı kullanma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kılıç, Ata ve Seyrek (2015) yapmış oldukları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Aynı şekilde Barış ve Şahin (2018)'de finansal okuryazarlık ve kredi kartı kullanma değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Yapılan bu çalışmaların sonuçları bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Ancak Kıran, Çetinkaya-Bozkurt ve Tunç (2018) ise yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlık ile kredi kartı kullanımı arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kıran vd. (2018)'in elde ettiği sonuçlar ise bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermemektedir. Bu sonuç, kredi kartı kullanımının bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini etkileyen önemli bir değişken olabileceğini göstermektedir. Kılıç, Ata ve Seyrek (2015), kredi kartı

kullanımının bireylerin finansal farkındalıklarını artırabileceğini, ancak bilinçsiz kullanımın finansal riskleri artırabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Lusardi ve Tufano (2015), bireylerin kredi kartı borç yönetimi ile ilgili bilgi düzeylerinin finansal okuryazarlıkla doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamış ve kredi kartı kullanımının, bireylerin finansal becerilerini geliştirme fırsatı sunduğunu ifade etmiştir. Marriott (2018) ise kredi kartı kullanan bireylerin finansal kararlarında daha fazla bilinç geliştirme eğiliminde olduklarını, ancak bu etkinin finansal bilgi düzeyi ile doğru orantılı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, OECD (2020) raporu, kredi kartı kullanımının bireysel farkındalığı artırmada etkili olabileceğini, ancak bu durumun bireyin finansal okuryazarlık becerilerine bağlı olduğunu öne sürmektedir. Çalışmamızın bulguları, kredi kartı kullanımının finansal davranışlar üzerindeki etkisine ilişkin literatürle uyumlu olup, bireylerin bu alandaki bilinç ve bilgi düzeylerinin artırılması gerektiğini göstermektedir.

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireylerin gelirlerini daha bilinçli bir şekilde yönetme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Kiso ve Hershey (2016), finansal farkındalığı yüksek bireylerin, birikimlerini daha akıllıca değerlendirme ve uzun vadeli kazanç sağlama konusunda daha başarılı olduklarını vurgulamıştır. McWilliams (2022) ise düzenli gelir elde eden bireylerin, finansal planlama yaparak geleceğini güvence altına alma eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. Ortaokul öğretmenlerinin sabit gelir yapılarıyla birikim yapma eğilimleri, bu literatür bulgularıyla uyumludur. Çalışmamız, bireylerin birikim alışkanlıkları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki pozitif ilişkinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi iyi olan bireylerin elde ettiği gelirleri iyi bir şekilde yönetebilme becerileri ile paralel olduğu düşünüldüğünde, birikim yapmaları ve birikimlerini daha mantıklı kazanç sağlayacak alanlarda değerlendikleri söylenebilir. Ortaokul öğretmenlerinin kazançları kıdem, eş yardımı vb. bazı değişkenlere göre küçük farklılıklar gösterse de öğretmenlerin geneli aynı gelir düzeyine sahiptir diyebiliriz. Düzenli ve sabit bir gelire sahip olan öğretmenlerin ileriye dönük birikimler yapmaları, kendilerinin ve ailelerinin geleceğini garantiye almak istemeleri de yadsınacak bir durum değildir. Bu noktada ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkeni arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkması da örtüşmektedir diyebiliriz.

Ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile cinsiyet, yaş, kredi kartı kullanma ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik değerlendirmeler yukarıda verilmiştir. Bu çalışma kapsamında değerlendirilecek bir başka boyut ise ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalık ile cinsiyet, yaş, kredi kartı kullanma ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenleri arasındaki ilişkidir. Bu ilişkiye yönelik sonuç ve değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur.

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıkları ile cinsiyet değişkeni

arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, üstbilişsel farkındalığın cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini ve bireylerin düşünme süreçlerini yönetme becerisinin genellikle cinsiyetten bağımsız olduğunu ortaya koymaktadır. Aykut, Karasu ve Kaplan (2016) ile Alkan ve Açıkıldız (2020), cinsiyet değişkeni ile üstbilişsel farkındalık arasında anlamlı bir ilişki bulamamış, benzer şekilde Balta (2018) ve Kavas ve arkadaşları (2023) da bu bulguları desteklemiştir. Ancak, Gül, Özay-Köse ve Sadi-Yılmaz (2015), üstbilişsel farkındalık ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulmuş ve bu durumu kültürel ve bireysel farklılıklarla açıklamıştır. Çalışmamızın sonuçları, genel olarak literatürdeki çoğunlukla uyumlu olup, üstbilişsel farkındalığın gelişiminde cinsiyetin belirleyici bir faktör olmadığını desteklemektedir.

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının yaş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıkları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, öğretmenlerin üstbilişsel farkındalık düzeylerinin yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ve bu becerinin daha çok mesleki deneyim ve kişisel farkındalıkla şekillendiğini göstermektedir. Balta (2018) ve Durdukoca (2008) da benzer bulgulara ulaşmış ve yaş değişkeninin üstbilişsel farkındalık üzerinde etkili olmadığını belirtmiştir. Ancak Saban ve Saban (2008) ile Tuncer ve Kaysi (2013), yaşın bu beceri üzerinde etkili olduğunu öne sürerek, bu farklılığın bireysel ve bağlamsal faktörlerden kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Çalışmamız, üstbilişsel farkındalık düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişmediğini vurgulayan literatürle büyük ölçüde uyum içindedir.

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının kredi kartı kullanma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıkları ile kredi kartı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının kredi kartı kullanımına bağlı olarak farklılaştığını ve üstbilişsel farkındalığı yüksek bireylerin kredi kartı kullanımlarında daha bilinçli davrandıklarını göstermektedir. Henry, Garbarino ve Voola (2013) ile Plummer (2022), üstbilişsel farkındalığın finansal davranışları etkilediğini ve kredi kartı kullanımında daha stratejik kararlar alınmasına olanak sağladığını ifade etmektedir. Marriott (2018) ise üstbilişsel becerileri gelişmiş bireylerin kredi kartı borç yönetiminde daha dikkatli davrandıklarını vurgulamıştır. Yerli literatürde bu konuda sınırlı çalışma bulunmasına rağmen, çalışmamız yurt dışı literatürle uyumlu sonuçlar sunarak bu alanda yeni bir katkı sağlamaktadır.

Ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıklarının birikimlerini nasıl değerlendiriyorsunuz değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalıkları ile birikimlerini nasıl değerlendiriyorsunuz değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, ortaokul öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalık düzeylerinin birikimlerini değerlendirme biçimleriyle anlamlı bir ilişki göstermediğini ortaya koymaktadır. Literatürde, üstbilişsel becerilerin bireylerin finansal kararlarını daha bilinçli şekilde yönlendirdiğini belirten çalışmalar mevcuttur (Kiso & Hershey, 2016; McWilliams, 2022). Özellikle Kiso ve Hershey (2016), üstbilişsel farkındalığı yüksek bireylerin finansal birikimlerini daha stratejik şekilde değerlendirdiğini ifade ederken, McWilliams (2022) bu durumun uzun vadeli finansal hedeflerde önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Ancak bu çalışmanın

bulguları, bireylerin finansal birikim davranışlarının yalnızca üstbilişsel farkındalıktan değil, diğer faktörlerden de etkilenebileceğini göstermektedir. Literatürde bu alandaki sınırlı araştırma dikkate alındığında, çalışmamız bu konuda yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Son olarak ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik sonuç yapılan analizler neticesinde kontrol edilmiş ve ortaokul öğretmenlerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalıkları arasında pozitif yönde, anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, üstbilişsel farkındalığın bireyin düşünme süreçlerini etkin bir şekilde yönetmesine yardımcı olduğunu ve bu süreçlerin finansal kararlar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Marriott (2018) ve McWilliams (2022) de üstbilişsel becerilerin finansal okuryazarlık süreçlerini desteklediğini vurgulamaktadır. Yukarıda elde edilen diğer sonuçlarda göz önünde bulundurulduğunda finansal okuryazarlık tutum ve davranış ile üstbilişsel farkındalık arasındaki ilişkinin varlığının akla yatkın bir sonuç olduğu söylenebilir. Finansal okuryazarlık kavramı, günlük hayatta hemen her bireye lazım olan, özel sektör veya devlette çalışan insanlar için neredeyse zorunluluk arz eden ve okullarda öğrencilere kazandırılması istenen bir beceri olarak müfredatlar da karşımıza çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık, bireyin sonradan kazandığı ve bu kazanımı düşünme süreçlerini devreye sokarak gerçekleştirdiği bir durum olarak ifade edilirse, üstbilişsel farkındalıkta tam olarak bu noktada sürece dahil olmaktadır. Üstbilişsel farkındalığı da insanın kendi düşünme süreçleri üzerine düşünebilme yeteneği olarak ifade edebiliriz. Bu bağlamda üstbilişsel süreçlerini iyi yöneten bireylerin, iyi bir finansal okuryazar olması sürecinde kolaylık sağlayacağı düşünülebilir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlarda bu yargıyı destekler niteliktedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerilerini artırmaya yönelik mesleki gelişim programlarının oluşturulması gerekmektedir. Özellikle, finansal okuryazarlık ve üstbilişsel farkındalığı bir arada geliştiren eğitim programlarının, öğretmenlerin hem bireysel hem de mesleki finansal kararlarını olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu tür programlar, aynı zamanda öğrencilerin finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

ÖNERİLER

Bu çalışma ortaokul öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalık arasındaki ilişkinin bireyin daha önceki dönemlerine yönelik araştırılmasının faydalı olacağı söylenebilir.

Finansal karar verme sürecinde bireylerin kullandığı üstbilişsel düşünme stratejilerinin üzerine çalışmalar yapılması önerilebilir.

Finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile üstbilişsel farkındalık arasındaki ilişkiyi bu çalışmada yer verilen değişkenler dışında (cinsiyet, yaş, kredi kartı kullanma ve birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz) farklı değişkenler baz alınarak yapılması literatür için faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- Abreu, M., & Mendes, V. (2009). Financial literacy and portfolio diversification. *Quantitative Finance*, 10(5), 515–528. <https://doi.org/10.1080/14697680902878105>
- Adeleke, T. (2013). *The effects of gender and gender role on the financial literacy of college students*. Oklahoma State University.
- Akçay A. O., & Semercioğlu, M. S. (2021). Sınıf öğretmenlerinin matematik okuryazarlığı öz-yeterlikleri ve finansal okuryazarlık tutum ve davranış düzeyleri arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 1223-1233. <https://doi.org/10.36362/gumus.956663>.
- Alkan, S., & Açıkyıldız, G. (2020). Öğretmen adaylarının üstbilis farkındalıkları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(29), 43-63. <https://doi.org/10.35675/befdergi.478133>.
- Alkaya, A., & Yağlı, İ. (2015). Finansal okuryazarlık-finansal bilgi, davranış ve tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (40), 585-599. <https://doi.org/10.17719/jisr.20154013941>
- Almenberg, J., & Säve-Söderbergh, J. (2011). Financial literacy and retirement planning in Sweden. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 585-598. <https://doi.org/10.1017/S1474747211000497>.
- Amonhaemanon, D., & Isaramalai, S. (2020). Boosting financial literacy: The roles to enhance quality of life. *ABAC Journal*, 40(1), 85-108.
- Ansong, A., & Gyensare, M. A. (2012). Determinants of university working-students' financial literacy at the University of Cape Coast, Ghana. *International Journal of Business and Management*, 7(9), 126-133. doi:10.5539/ijbm.v7n9p126.
- Antonietti, A., Borsetto, A., Iannello, P. (2016). A Metacognitive approach to financial literacy. In C. Aprea, E. Wuttke, & K. Breuer (Eds.), *International Handbook of Financial Literacy* (ss. 57-68). Springer.
- Atkinson, A. and F. Messy (2012), "Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study", *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>.
- Aydın, F., & Coşkun, M. (2011). Geography teachers candidates' metacognitive awareness levels: A case study from Turkey. *Archives of Applied Science Research*, 3 (2), 551-557.
- Aykut, Ç., Karasu, N., & Kaplan, G. (2016). Özel eğitim öğretmen adaylarının üstbilis farkındalıklarının tespiti. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(03), 231-245. DOI: 10.21565/ozelegitimdergisi.266140
- Bağcı, H. & Arabacı, S. M. (2019), Finansal okuryazarlık düzeyinin ve finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi, *BMIJ*, 7(3): 68-88 doi:http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v7i3.1232.
- Balta, N. (2018). *Öğretmenlerin, öz yönetim ve üstbilis beceri düzeyleri* [Yüksek Lisan Tezi], Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Barış, S. (2016). Finansal okuryazarlık ve bütçeleme davranışı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), 13-38.

- Barış, S., & Şahin, M. (2018). Kamu çalışanlarında finansal okuryazarlık. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 79-98.
- Bektaş, Ö. (2020). Scenario based learning in developing professional competences of social studies pre service teachers. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 5(9),1069-1125. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.173>.
- Bönte, W., & Filipiak, U. (2012). Financial literacy, information flows, and caste affiliation: Empirical evidence from India. *Journal of Banking & Finance*, 36(12), 3399-3414. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2012.07.028>.
- Brown, R. B., Saunders, M. N., & Beresford, R. (2006, June). You owe it to yourself: The financially literate manager. In *Accounting Forum* (Vol. 30, No. 2, pp. 179-191). No longer published by Elsevier. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2006.03.001>.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Chen, H., & Volpe, R. P. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial services review*, 7(2), 107-128. [https://doi.org/10.1016/S1057-0810\(99\)80006-7](https://doi.org/10.1016/S1057-0810(99)80006-7).
- Chen, H., & Volpe, R. P. (2002). Gender differences in personal financial literacy among college students. *Financial services review*, 11(3), 289-307.
- Chinen, K., & Endo, H. (2012). Effects of attitude and background on students' personal financial ability: A United States survey. *International Journal of Management*, 29(2), 778.
- Cohen, J. (2007). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Academic Press. <https://doi.org/10.4324/9780203771587>.
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2008). *Money or knowledge? What drives the demand for financial services in developing countries*. Harvard Business School Working Paper. (9)117, 09-117.
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2009). Financial literacy. *financial decisions, and the demand for financial services: Evidence from India and Indonesia*, (09-117). <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2011.01696.x>.
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2011). Prices or knowledge? What drives demand for financial services in emerging markets? *The journal of finance*, 66(6), 1933-1967. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2011.01696.x>.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir, Çev.). Pegem Akademi.
- Çakıroğlu, A. (2007). *Üstbiliş. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 21-27.
- Çam, A. V., & Barut, A. (2015). Finansal okuryazarlık düzeyi ve davranışları: Gümüşhane üniversitesi önlisans öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 4(7), 63-72.
- Danışman, E., Sezer, D., & Gümüş, U. T. (2016). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *International Journal of Finance and Banking Studies*, 25-30.
- Delavande, A., Rohwedder, S., & Willis, R. J. (2008). Preparation for retirement, financial literacy and cognitive resources. *Michigan Retirement Research Center Research Paper*, (2008-190).

- Demircioğlu, H. (2006). *Hizmet öncesi matematik öğretmenlerinin meta-bilişsel davranışlarının geliştirilmesine yönelik tasarlanmış eğitim durumlarının etkililiği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Demircioğlu, H. (2006). *Matematik öğretmen adaylarının üst bilişsel davranışlarının gelişimine yönelik tasarlanan eğitim durumlarının etkililiği* [Yayımlanmamış doktora tezi] Gazi Üniversitesi.
- Dilci, T., & Kaya, S. (2012). 4. ve 5. sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin üstbilişsel farkındalık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(27), 247-267.
- Disney, R., & Gathergood, J. (2013). Financial literacy and consumer credit portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 37(7), 2246-2254. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2013.01.013>.
- Doğan, M. (2019). Türkiye finansal okuryazarlık araştırması 1. *Third Sector Social Economic Review*, 54(4), 1602-1620. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.10.1216.
- Durdukoca, Ş. F., & Arıbaş, S. (2019). Öğretmen adaylarına yönelik "üstbilişsel farkındalık ölçeği" nin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1541-1557. <https://doi.org/10.17755/esosder.474601>.
- Dvorak, T., & Hanley, H. (2010). Financial literacy and the design of retirement plans. *The Journal of Socio-Economics*, 39(6), 645-652. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2010.06.013>.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A., & Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125. <https://doi.org/10.18037/ausbd.00957>.
- Ergün, B., Şahin, A. & Ergin, E. (2014). Finansal okuryazarlık: İşletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34). 847-864.
- Flavell, John H. (1976). *Metacognitive aspects of problem solving*. In L. B. Resnick (Ed.), *The nature of intelligence* (pp. 231- 235). NJ: Lawrence Erlbaum.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). Mc Graw Hill.
- Furtuna, F. (2007). College students' personal financial literacy: Economic impact and public policy implications. *Undergraduate Economic Review*, 4(1), 1-32.
- Garg, N., & Singh, S. (2018). Financial literacy among youth. *International journal of social economics*, 45(1), 173-186. <https://doi.org/10.1108/ijse-11-2016-0303>.
- Gül, Ş., Özay-köse, E., & Yılmaz, S. S. (2015). Biyoloji öğretmeni adaylarının üstbiliş farkındalıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *HAYEF Journal of Education*, 12(1), 83-91.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935-948. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330233>.
- Henry, P., Garbarino, E., & Voola, R. (2013). Metacognitions about consumer protection and individual responsibility in the credit card domain. *Journal of Public Policy & Marketing*, 32(1), 32-44. <https://doi.org/10.1509/jppm.10.118>.
- Hung, A., Parker, A. & Yoong, J. (2009), "Defining and measuring financial literacy", RAND Working Paper No. WR-708.

- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy, *Journal of Consumer Affairs*, 44(2). ss. 296-316. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>.
- Jerrim, J., Lopez-Agudo, L. A., & Marcenaro-Gutierrez, O. D. (2022). Grade retention and school entry age in Spain: a structural problem. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 34(3), 331-359. <https://doi.org/10.1007/s11092-021-09375>.
- Jorgensen, B. L., & Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family relations*, 59(4), 465-478. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x>.
- Karakuyu, A., & Uyar, A. (2020). Öğretmen adaylarının üst-bilişleri üzerine bir araştırma. *Route Education and Social Science Journal*, 7(9), 334-343. <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.2784>.
- Kavas, A., Tetik, A., Perek, Y., & Demir, A. (2023). Öğretmenlerin üst-biliş farkındalıklarının incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*. 9(111), 6817-6823.. Doi : 10.29228/sssj.67332.
- Kılıç, M. A., & Öztürk, M. (2022). Üstbilişsel sorgulamaya dayalı tasarlanan öğrenme ortamında olasılık öğrenme süreci: Bir öğretim deneyi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 768-787. <https://doi.org/10.21666/muefd.1005370>.
- Kılıç, Y., Ata, H. A., & Seyrek, İ. H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (66), 129-150. <https://doi.org/10.25095/mufad.396535>.
- Kıran, F., Bozkurt, Ö. Ç., & Tunç, H. (2018). Finansal okuryazarlık ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişki: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1), 29-51.
- Kim, J. (2001). Financial knowledge and subjective and objective financial well-being. *Consumer Interests Annual*, 47(1), 1-3.
- Kiso, H., & Hershey, D. A. (2017). Working adults' metacognitions regarding financial planning for retirement. *Work, Aging and Retirement*, 3(1), 77-88. <https://doi.org/10.1093/workar/waw021>.
- Kozina, F. L., & Metljak, M. (2022). Integrating the contents of financial literacy in the teaching process: Teachers' perspectives. *European Journal of Educational Research*, 11(4), 2265-2273. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.11.4.2265>.
- Kurdal, C., & Kaplan, A. (2023). The relationship between middle school students' metacognitive awareness and their attitudes to mathematics. *Turkish Journal of Mathematics Education*, 4(1), 44-54.
- Lovćin Kozina, F., & Metljak, M. (2022). Integrating the contents of financial literacy in the teaching process: teachers' perspectives. *European Journal of Educational Research*, 11(4), 2265-2274. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.11.4.2265>.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 497-508. doi:10.1017/S1474747211000448.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2017). How ordinary consumers make complex economic decisions: Financial literacy and retirement readiness. *Quarterly Journal of Finance*, 7(03), 1750008. <https://doi.org/10.1142/S2010139217500082>.

- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2023). The importance of financial literacy: Opening a new field. *Journal of Economic Perspectives*, 37(4), 137-154. <https://doi.org/10.1257/jep.37.4.137>.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2012). *Financial sophistication in the older population* (No. w17863). National Bureau of Economic Research. DOI 10.3386/w17863.
- Lusardi, A., Samek, A., Kapteyn, A., Glinert, L., Hung, A., & Heinberg, A. (2017). Visual tools and narratives: New ways to improve financial literacy. *Journal of Pension Economics & Finance*, 16(3), 297-323. doi:10.1017/S1474747215000323.
- Lusardi, A., Samek, A., Kapteyn, A., Glinert, L., Hung, A., & Heinberg, A. (2017). Visual tools and narratives: New ways to improve financial literacy. *Journal of Pension Economics & Finance*, 16(3), 297-323. <https://doi.org/10.1017/S1474747215000323>.
- Mandell, L. (2006). Financial literacy: If it's so important, why isn't it improving?. *Networks Financial Institute Policy Brief*, (2006-PB), 08. 1-10. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.923557>.
- Marriott, J. (2018). HF700: Foundations in Human Factors.
- McWilliams, A. (2022). *Metacognition and mental capacity in financial decision-making: clinical practice and experimental approaches* [Doctoral dissertation], King's College London.
- Mihalčová, B., Csikosova, A., & Antošová, M. (2014). Financial literacy—the urgent need today. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 109, 317-321. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.464>.
- Monticone, C. (2010). How much does wealth matter in the acquisition of financial literacy?. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 403-422. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01175.x>.
- Muñoz-Murillo, M., Álvarez-Franco, P. B., & Restrepo-Tobón, D. A. (2020). The role of cognitive abilities on financial literacy: New experimental evidence. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 84, 101482. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2019.101482>.
- OECD (2011). *Measuring financial literacy: questionnaire and guidance notes for conducting an internationally comparable survey of financial literacy*. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/49319977.pdf>.
- OECD. (2016). *New vision for education: fostering social and emotional learning through, technology*, World Economic Forum.
- Özsoy, G., & Günindi, Y. (2011). Okulöncesi öğretmen adaylarının üstbilişsel farkındalık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 10(2), 430-440.
- Özsoy, G., Çakıroğlu, A., Kuruyer, H. G., & Özsoy, S. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının üstbilişsel farkındalık düzeylerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *9. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, 20(22), 489-492.
- Öztürk, E., & Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (68), 113-134. <https://doi.org/10.25095/mufad.396629>.
- Öztürk, M., Akkan, Y., & Kaplan, A. (2020). Reading comprehension, Mathematics self-efficacy perception, and Mathematics attitude as correlates of students' non-routine Mathematics problem-solving skills in

- Turkey. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 51(7), 1042-1058. <https://doi.org/10.1080/0020739X.2019.1648893>.
- Plummer, J. C. (2022). *The Correlation of metacognitive awareness with financial self-efficacy and financial behavior of working adults* [Doctoral dissertation]. Grand Canyon University.
- Plummer, K. (2021). *Sociology: the basics*. Routledge.
- Reeve, R. A., & Brown, A. L. (1985). Metacognition reconsidered: Implications for intervention research. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 13(3), 343–356. <https://doi.org/10.1007/BF00912721>.
- Remund, D.L. (2010). Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), pp. 276-295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>.
- Saban, A. İ. & Saban, A. (2008). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin bilişsel farkındalıkları ile güdülerinin bazı sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 35-58.
- Sarıgül, H. (2015). Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik. *Journal of Management and Economics Research*, 13(1), 200-218. <https://doi.org/10.11611/JMER408>.
- Sarıgül, H. (2014). A Survey of financial literacy among university students. *Journal of Accounting & Finance/Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (64). 207-224.
- Sawatzki, C., & Sullivan, P. (2017). Teachers' perceptions of financial literacy and the implications for professional learning. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 42(5), 51-65.
- Sezgin-Memnun, D. & Akkaya, R. (2009). The levels of metacognitive awareness of primary teachers trainees. *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1919-1923. doi: 10.1016/j.sbspro.2009.01.337.
- Silinskas, G., Ahonen, A. K., & Wilska, T. A. (2021). Financial literacy among Finnish adolescents in PISA 2018: the role of financial learning and dispositional factors. *Large-Scale Assessments in Education*, 9(1), <https://doi.org/10.1186/s40536-021-00118-0>.
- Şahinkaya, T., Öztürk, M., & Albayrak, M. (2022) Üstbilişsel IMPROVE tekniğinin oran-orantının öğretimi ve orantısal akıl yürütme becerisinin geliştirilmesi üzerine etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 5(2), 495-516. <https://doi.org/10.33400/kuje.1137016>.
- Şamiloğlu, F., Kahraman, Y. E., & Bağcı, H. (2016). Finansal okuryazarlık araştırması: Erciyes üniversitesi öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(12), 308-318. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.2016icafr22445>.
- Taylor, S. M., & Wagland, S. (2013). The solution to the financial literacy problem: what is the answer?. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 7(3), 69-90. <http://dx.doi.org/10.14453/aabfj.v7i3.5>.
- Temizel, F. & Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu üniversitesi iktisadi idari bilimler fakültesi (İİBF) öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- Tuncer, M., & Kaysi, F. (2013). Öğretmen adaylarının üst biliş düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 44-54. <https://doi.org/10.19128/turje.181069>.

Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.03.006>.

Worthington, A.C. (2006). Predicting financial literacy in Australia. *Financial Services Review*, 15(1), 59–79.

Zulaihati, S., Susanti, S., & Widyastuti, U. (2020). Teachers' financial literacy: Does it impact on financial behaviour?. *Management Science Letters*, 10(3), 653-658. DOI: 10.5267/j.msl.2019.9.014.

Etik Metni: Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Makalenin etik kurul izni Bayburt Üniversitesi/Yayın Etiği Kurulu tarafınca 30/05/2024 tarih, 144 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Makalede yazarların çalışmaya katkı oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

KATKI ORANI	KATKIDA BULUNAN YAZAR(LAR)
Fikir ve Kavramsal Örgü	1.Yazar %50, 2.Yazar %50
Literatür Tarama	1.Yazar %40, 2.Yazar %60
Yöntem	1.Yazar %60, 2.Yazar %40
Veri Toplama	1.Yazar %45, 2.Yazar %55
Verilerin Analizi	1.Yazar %50, 2.Yazar %50
Bulgular	1.Yazar %50, 2.Yazar %50
Tartışma ve Yorum	1.Yazar %50, 2.Yazar %50

Finansal Destek: Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve destek alınmamıştır.

Bilgilendirilmiş Onam Beyanı: Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Veri setlerine ilişkin soru vb. için, sorumlu yazar ile iletişime geçilmelidir.

Teşekkür: Çalışmaya katkı sağlayan, yazarlar tarafından teşekkür edilmek istenen kişi, kurum, kuruluş vb. bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazarların araştırma ile ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bu eser CC BY (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>) ile lisanslanmıştır.

Sorumluluk Reddi/Yayıncı Notu: Tüm yayınlarda yer alan ifade, görüş ve veriler yazarlar ve katkıda bulunanların görüşleridir. IJOESS ve/veya editör(ler), içerikte belirtilen herhangi bir fikir, yöntem, talimat veya üründen kaynaklanan kişiler veya mülke yönelik zararlardan ve ihlallerden sorumlu değildir.